ego

ego

Maandblad van en voor jongeren, uitgegeven door het

HUMANISTISCH THUISFRONT,

No. 12 – april 1963

Redactie-secretaris:
G. Das.
Lothariuslaan 70, Bussum

Redactie:
Jan Brouwer,
Kitty van der Hage-Rens,
Jan Dassen,
Jan G. van Gelderen,
Rudi Jans,
Rob van Kamp.

Abonnementsprijs *f* 4,— per jaar
voor niet-militairen
beneden 25 jaar;
f 6,— per jaar
voor boven-25-jarigen.

Losse nummers 50 cent

Militairen ontvangen het blad
op aanvraag zonder betaling.

Administratie-adres
voor betalende abonnees en
advertenties:
Uitgeverij Buytenveldert,
Wildernislaan 35, Apeldoorn.
Postgiro 1024035.

Bank: Amsterdamse Bank,
bijkantoor Apeldoorn.

Administratie-adres
voor militaire abonnementen:
Humanistisch Thuisfront,
Lothariuslaan 70, Bussum.

Bij de voorplaat:

In ons maart-nummer wilden we deze plaat nog niet publiceren. Maart is tenslotte slechts lentemaand volgens de kalender. April is echt lente. Daarom in deze maand dit 'voorjaar in Parijs', dat Chris Stapels voor zijn lens kreeg.

Het volk kiest

Op 15 mei kiest het Nederlandse volk zich een nieuwe vertegenwoordiging in de Tweede Kamer der Staten-Generaal. Voorwaar een schone volzin. Maar wat betekent dat nu meer dan een mooie gelegenheid om weddenschappen af te sluiten en daarna een spannende avond te hebben door via radio, televisie of op straat de uitslagen op te vangen.

Laten we eerst vaststellen dat de Tweede Kamer in feite de hoogste macht in Nederland is. Weliswaar stelt de regering doorgaans de wetsontwerpen op, maar de Staten-Generaal, dus Tweede èn Eerste Kamer, moeten ze goedkeuren voordat ze wet worden, d.w.z. voordat wij gedwongen zijn ons eraan te houden.

Nu heeft de Eerste Kamer alleen maar het recht om wetsontwerpen te aanvaarden of te weigeren. De Tweede Kamer heeft ook nog de macht om een wetsontwerp dat ze in grote trekken wel kan aanvaarden, maar waarvan enkele details haar minder bevallen, zo te wijzigen, dat ze zich met het gehele wetsontwerp kan verenigen. Zou de regering door die wijziging er geen zin meer in hebben en het wetsontwerp intrekken, dan kan de Tweede Kamer het zelf indienen en aannemen.

Dit betekent, dat, waar de Eerste Kamer alleen maar kan zeggen hoe de regering niet moet regeren, deTweede Kamer bovendien nog kan bepalen hoe er dan wèl geregeerd moet worden. Zou de regering zich aan die controle willen onttrekken, dan kan de Kamer gewoon weigeren om haar nog geld ter beschikking te stellen.

Het principe waar onze democratie namelijk van uit gaat. is, dat het rechtsbewustzijn van het hele volk leiddraad van de regering moet zijn. Dit betekent dat de regering moet doen wat MEN rechtvaardig en juist vindt. Nu is het natuurlijk ondoenlijk dat iedereen over elke zaak wel eens even tegen de regering zegt wat er moet gebeuren, en dus is het systeem opgekomen van een volksvertegenwoordiging, een groep mensen, die namens het Nederlandse volk aan de regering vertelt hoe alle problemen het best opgelost kunnen worden.

De volksvertegenwoordiging spreekt namens het Nederlandse volk, en dus moeten wij zorgen dat ook onze mening daar vertegenwoordigd wordt. Elke vier jaar behoort iedere Nederlander zich goed te realiseren wat hij persoonlijk rechtvaardig en juist vindt, wat voor ideeën en oplossingen hij heeft voor de problemen die Nederland aangaan.

Daarna zal hij kijken wat voor ideeën alle politieke partijen hebben, en vooral wat ze de laatste vier jaar van die ideeën in praktijk gebracht hebben. De bedoeling is nu dat hij dan die partij kiest, die volgens hem de beste ideeën heeft en deze ook het best in de Tweede Kamer naar voren brengt.

Als elke Nederlander op die manier nu partij kiest, zal de Tweede Kamer inderdaad dezelfde opvattingen hebben als het gehele volk en kan haar mening dus met recht de leidraad van de regering zijn. Om nu de volgende keer partij te kunnen kiezen, zullen we dit keer al moeten kijken, wat iedere partij belooft, maar vooral wat ze daarvan de komende vier jaar in praktijk brengt. Daarom zijn deze verkiezingen voor ons toch al belangrijk, al mogen de meesten van ons er dit keer nog niet aan deelnemen.

Jazz en Islam

JOHN COLTRAINE . . . Arabische toonladders . . .

Kort na de oorlog werd de jazzwereld opgeschrikt uit de nogal duffe rust waarin hij zo langzamerhand door de steeds commerciëler geworden swing terechtgekomen was. Een klein groepje musici — voor het merendeel in New York werkzaam — bracht een complete revolutie teweeg.

Gevestigde reputaties van mensen als Benny Goodman, Artie Shaw, Tommy en Jimmy Dorsey en zelfs Louis Armstrong werden door deze vernieuwers volkomen genegeerd. De be-bop-clan had zijn eigen leiders: altist Charlie Parker, trompettist Dizzy Gillespie, drummer Kenny Clarke en enkele anderen.

Binnen enkele jaren zou ook het publiek moeten erkennen dat zij het waren geweest die de stoot hadden gegeven tot boeiende ontwikkelingen, op een moment dat de jazz op een dood punt gekomen scheen te zijn.

In die eerste wilde jaren voor 1950 ging de opkomst van deze nieuwe muziek gepaard met een aantal vreemde bijverschijnselen. De boppers waren ook met het oog duidelijk herkenbaar door sikken, donkere brillen en monstrueuze stropdassen. Ze gebruikten een eigen taaltje, vol met uitdrukkingen die voor buitenstaanders onbegrijpelijk waren.

Ten slotte voerde enkelen het anderswillen-zijn zover door dat ze zich tot de islam bekeerden. Musici met goed-Amerikaanse namen als Edmund Gregory, William Evans of Argonne Thornton wilden in het vervolg alleen nog maar Sahib Shibab, Yusef Lateef of Sadik Hakim genoemd worden. Dat laatste verschijnsel willen we in dit artikel wat nader bekijken.

Het hele ontstaan van de bop valt niet los te denken van de Tweede Wereldoorlog die in diezelfde tijd werd gevoerd. Vele bekende jazzmusici moesten in dienst, wat tot gevolg had dat hun plaatsen vrijkwamen voor jonge — soms te jonge — collega's, die op deze manier kansen kregen waar ze in normale tijden nog jaren op hadden moeten wachten.

Aan de andere kant gingen de gekleurde musici die soldaat werden, zich meer en meer afvragen waar ze eigenlijk voor vochten. De vrijheid en de democratie die ze aan het verdedigen waren, werd hun eigen rasgenoten in het zuiden van de Verenigde Staten immers onthouden, terwijl er in het noorden evenmin sprake van gelijke rechten was. Zelfs het Amerikaanse leger kende tot 1948 de rassenscheiding!

Protesthouding

Het is dan ook verklaarbaar dat de groep boppers veelal een protesthouding aannam tegen de Amerikaanse samenleving, die zelfs hun muziek in de eerste jaren veroordeelde of belachelijk maakte. De strijdvaardigsten gingen zover dat ze zich nadrukkelijk wilden distantiëren van de christelijke traditie waar de maatschappij op gegrondvest was. Ze zochten hun toevlucht in het mohammedanisme, dat als geen andere godsdienst kleurenblind is.

Het zal duidelijk zijn dat deze bekeringen nauwelijks op een religieuze overtuiging gebaseerd waren, zodat de meeste nieuwbakken moslims er na enkele jaren op terugkwamen.

De situatie werd nog meer vertroebeld doordat sommige musici de publiciteitswaarde van hun exotische uiterlijk gingen exploiteren. Het toppunt van wansmaak bereikte Dizzy Gillespie in 1948, toen hij zich leende voor een reportage in het maandblad 'Life'. Hoewel hij nog nooit enige serieuze belangstelling voor de islam had getoond, liet hij zich toch uitgebreid als naar het oosten biddende moslim fotograferen.

De laatste tijd kunnen we een toenemende belangstelling voor oosterse muziekvormen constateren bij de meest vooruitstrevende jazzmusici. Tenorsaxofonist John Coltrane gebruikt tegenwoordig vaak Arabische toonladders als basis voor zijn improvisaties, terwijl ook multi-instrumentalist Roland Kirk zich vaak op oriëntaalse muziek lijkt te inspireren.

Dit zal ongetwijfeld voldoening schenken aan de enkele musici die indertijd wél uit overtuiging tot de islam overgingen, en die dan ook jarenlang de oosterse muziek in de jazzwereld gepropageerd hebben. In de eerste plaats verdient saxofonist Yusef Lateef vermelding. Hij bespeelt al sinds enkele jaren naast zijn eigenlijke instrument verschillende Arabische blaasinstrumenten. Verder heeft bassist Ahmed Abdul-Malik — van Soedanese afkomst — een paar jaar geleden een LP 'Jazz Sahara' opgenomen, waarmee hij ook een serieuze poging deed de jazz te vernieuwen met behulp van muziek uit het Midden-Oosten. De tijd zal moeten leren of deze invloed op de jazz een blijvende zal zijn. Voorlopig kunnen we — vooral bij John Coltrane — genieten van boeiende experimenten.

BERT VUIJSJE

Briefwisseling

Oudkarspel, 7-3-'63

Geachte heer Lips,

In het Ego-nummer van februari jl. geeft u een beschouwing over de vraag 'Wanneer ben je humanist?'. U begint evenals Rudi Jans uw betoog met de vraag: 'Is iemand, die niet in een God gelooft en wel denkt over de zin van het leven een humanist?'.

U geeft toe, dat deze vraag (door u?) in het Coornherthuis weliswaar bevestigend beantwoord is, maar dat het geheel te eenvoudig gesteld is. Daarna geeft u verder een helder betoog, waarvan de kern is, dat men een humanist is, (in de zin van het Humanistisch Verbond) als men met behulp van menselijke vermogens de werkelijkheid tracht te benaderen, te verstaan en te doorleven.

Als humanist ben ik dat met u eens.

Mijn ervaring is echter dat de aanhef van het artikel veel grond tot misverstand kan geven. Toen ik nog niet lang in militaire dienst was, sprak ik eens met een Coornherthuis-bezoeker. Een figuur van ongodsdienstigen huize met middelbare opleiding. Deze jongeman vond één ding absurd, namelijk dat hij had begrepen, dat humanisten niet in een god geloven. Er moest volgens hem toch beslist 'iets' zijn en dat is volgens mij ook de ervaring die de meeste onkerkelijke en ongodsdienstige jongeren van onze tijd hebben.

De jongeman, waar ik het zojuist over had, had uit een en ander de conclusie getrokken, dat hij dus geen humanist kón zijn. Ik was dat niet met hem eens en beweerde dat hij u wellicht verkeerd begrepen had en verder, dat een humanist m.i. wel degelijk in 'iets' of een god geloven kan. Zij het dan in die zin, dat de humanist hieronder niet verstaat een geopenbaarde persoonlijke god (de God met een hoofdletter) maar veeleer een Hogere Methafysische Orde, waarvan de mens slechts vermoeden kan hebben, maar waarvan hij niets zekers kan weten. We kunnen ook zeggen Mysterie, de ondenkbare Eerste — en Al — Oorzaak.

Dat bedoelde jongeman u inderdaad niet helemaal goed begrepen had, bleek me later zelf in het Coornherthuis, waar u in zeker verband naar voren bracht wel in god te geloven, maar dan als zuiver mysterie.

Het hele misverstand dat kan onstaan, als men stelt dat humanisten niet in een god geloven is eigenlijk van filosofische aard. Men denkt dan dat atheïsme in marxistische zin (d.w.z. alleen de erkenning van de bestaande materiële werkelijkheid en verder niets) voorwaarde is voor humanisme. En u zult het met me eens zijn, dat die gedachte per sé onjuist is. Men kan als humanist best geloven in 'iets', zoals ik dat juist al geschetst heb. Men is dan geen atheïst maar agnosticus. Persoonlijk geloof ik, dat de meeste moderne humanisten agnostici zijn.

Niet voor niets stelt dr. Van Praag in zijn brochure 'Modern Humanisme' dat het denken van de religieus agnostische filosoof Karl Jaspers 'hier ondanks zijn soms godsdienstig spraakgebruik de meest karakteristieke exponent van het humanistische denken is.' Dat humanistisch denken omvat natuurlijk veel meer dan het verschil tussen atheïsme en agnosticisme, maar dat is er toch in besloten, dunkt mij.

Misschien vindt u mijn brief de moeite waard om naar aanleiding ervan op deze kwestie en het genoemde misverstand in ons blad 'Ego' in te gaan, misschien vindt u hem daarvoor ook niet geschikt.

Hoe dan ook, u kennende, verwacht ik (binnen niet al te lange tijd) een reactie uwerzijds.

Met vriendelijke groeten van een oud-Coornherthuisbezoeker (die intussen alweer burger is).
A. Veltum

Geachte vriend Veltum,

Ik ben erg blij met je brief. Hij bewijst voor mij, nog eens, dat het werk dat wij in het Coornherthuis verrichten, werkelijk betekenis heeft. Rudi Jans en jij, en ook de oud-deelnemer over wie je in je brief spreekt, hebben verder willen denken over de problemen die in het Coornherthuis zijn gesteld. Ik heb altijd gehoopt dat ons werk deze invloed zou hebben en het verheugt mij uiteraard af en toe deze hoop bevestigd te zien. Ik zou het bijzonder prettig vinden als Ego mede zou kunnen worden een mogelijkheid tot nabespreking van zaken die in het Coornherthuis, altijd weer te kort en te vluchtig, aan de orde worden gesteld.

Maar goed, nu de inhoud van je brief.

De vraag is: Kan een humanist in (een) God geloven?

Ik spreek dan in het onderstaande alleen over de humanisten die zich hebben georganiseerd in het Humanistisch Verbond. Het spreekt vanzelf dat voor de christen-humanisten de zaken anders liggen.

Nu is er geen sprake van dat alle humanisten van het Humanistisch Verbond over de beantwoording van bovengestelde vraag een eensluidend oordeel hebben. Wie zich wat nader wil oriënteren t.a.v. de verschilpunten die op dit gebied in het Humanistisch Verbond voorkomen, kan ik de lezing van het boek: 'Rede en Religie in het Humanisme' (Uitgave J. H. de Bussy, Amsterdam) ten zeerste aanbevelen. Wil mijn volgend antwoord dus zien als een humanistisch antwoord maar niet als het enig mogelijke.

Ik wil dan allereerst uitgaan van het godsbegrip, zoals dat wordt gehanteerd in de grote protestantse kerken en de katholieke kerk in Nederland. Met alle verschil dat ook daar wel weer aanwezig is, lijdt het m.i. geen twijfel dat in deze kerken gedoeld wordt op een zeer concrete, persoonlijke God, de God van de Heilige Drie-Eenheid, de God van de Bijbelse Openbaring, de God van het bestier van Hemel en aarde.

In deze God geloven de humanisten niet. Niet omdat ze niet willen geloven, maar omdat ze, naar hun beste weten, van deze God geen ervaring bezitten. Ik laat in het midden hoe het komt dat humanisten deze ervaring, die anderen wel menen te kennen, missen.

EVEN WACHTEN. In ons vorige nummer zegden we een artikel toe van drs. J. M. M. Hornix van de Stichting Volk en Verdediging over het probleem van de kloof tussen volk en krijgsmacht. De discussie, die wij in ons februari-nummer openden, heeft vele pennen in beweging gebracht, zoals in ons maart-nummer al bleek. Drs. Hornix heeft inmiddels ook zijn stem laten horen. Helaas kan zijn artikel door ruimte-gebrek nog niet in dit nummer worden geplaatst. Het ligt echter gereed en zal in ons mei-nummer verschijnen. Even wachten dus.

Nu is het, meen ik, in het Nederlandse spraakgebruik zo dat als men vraagt: 'Geloof je in God?', dat dan gedoeld wordt op de boven aangeduide God. Humanisten doen dus verstandig deze vraag met 'neen' te beantwoorden. Maar daarmee is heel duidelijk de kous niet af. In de loop der tijden is het in allerlei kringen gewoonte geworden het woord God te gebruiken met een afwijkende betekenis. Men verstaat er dan b.v. onder:

de eerste en al-oorzaak
het zijnsmysterie
de transcedentie.

En inderdaad is ook mijn ervaring dat sommige mensen met de uitspraak: 'Ik geloof in een God' niet meer bedoelen dan dat er toch wel 'iets' dat de mens te boven gaat, moet zijn.

Ik zou niet graag iemand het recht willen betwisten het woord God te gebruiken en te bedoelen zoals hem zelf goed dunkt, maar ik zou toch wel willen wijzen op de haast hopeloze misverstanden waarin we met elkaar door een dergelijk spraakgebruik dreigen te geraken.

Het komt erop neer dat de vraag 'Geloof je in God?' niet meer beantwoord kan worden zonder eerst de tegenvraag te stellen 'Wat bedoel je eigenlijk met het woordje God?' Ik heb voor mij zelf daaruit de conclusie getrokken dat ik het woord God niet wil gebruiken in allerlei afwijkende betekenissen. Ik houd me dus aan het spraakgebruik zoals dat in de loop der eeuwen in de grote kerken is gehanteerd en moet dus van me zelf verklaren dat ik niet in God geloof.

Ik heb in mijn antwoord aan Rudi Jans geschreven: de mens is geplaatst in een voor hem vreemde werkelijkheid. Wij maken ons met de zintuigen en rede allerlei voorstellingen van die werkelijkheid, maar we hebben nooit de zekerheid dat die voorstelling werkelijk de werkelijkheid is.

Met andere woorden: wat wij werkelijk noemen is nooit meer dan onze interpretatie daarvan. Het 'zijn' zoals het is ontglipt aan onze (onvolkomen) waarneming, is dus mysterie voor ons. Vandaar het begrip: 'Zijnsmysterie'. De mens is dus betrokken op mysterie. Velen, ook humanisten, noemen dat het religieuze aspect van het menselijk leven. Voor sommigen betekent dat niet meer dan een nuchtere constatering van het feit als zodanig, voor anderen gaat dat gepaard met (soms heel diepe en innige) gevoelens.

Nu is de mens, ik meen naar aanleg, gericht op die vreemde werkelijkheid. Hij tracht steeds weer met zijn geest in die werkelijkheid door te dringen. Hij tracht, filosoferend, de zin der werkelijkheid te benaderen. Hij tracht een orde voor die werkelijkheid op te stellen. Hij tracht de oorzaak van het al vast te stellen. Hij ontdekt in zich zelve het vermogen zich vanuit het gewoon menselijke te richten tot aan de grens van het buiten-menselijke (transcedente) en, in zijn wil tot vastlegging, tracht hij dat wat hij in aarzeling en vermoeden benadert namen te geven. Hij gebruikt dan namen als mysterie, transcedentie, al-oorzaak, hij gebruikt dan ook de naam: God. God, de naam van oudsher ook voor het heilige, het vreemde buiten-menselijke.

Er is m.i. met uitzondering van het misleidende taalgebruik, geen bezwaar tegen.

Op deze wijze zou ook een humanist die meent dat er in de werkelijkheid toch een bepaalde orde aanwezig moet zijn, en die deze veronderstelde orde wil aanduiden met het woord God, daarna dus kunnen verklaren dat hij in God gelooft.

Ik heb er mijn boven aangeduide bezwaren tegen, maar mogelijk is het wel. Het is ook best mogelijk dat ik, op deze manier redenerend, zelf in het Coornherthuis het woord God heb gebruikt. Ik zal het bij nader inzien toch niet meer doen.

Ik hoop je op deze wijze duidelijk te hebben ingelicht.

Met vriendelijke groeten,
H. LIPS

HUMANISTISCH VORMINGSCENTRUM 'HET COORNHERTHUIS'

Hoofdstraat 84 — Driebergen

In het Coornherthuis worden regelmatig bezinningsbijeenkomsten gehouden voor militairen.
Er wordt daarbij gesproken over allerlei levensvragen. Daarnaast zijn er boeiende programma's over hedendaagse kunst.
Iedere militair kan hiervoor uitzonderingsverlof krijgen.
Wie iets gevoelt voor deelname aan zo'n bijeenkomst vulle het onderstaande formulier in en sture het op naar het Coornherthuis.

Ondergetekende ..... (naam, voorletters, rang)

..... (landmacht/luchtmacht)

Registratienummer .....

Onderdeel .....

Gelegerd te .....

..... (volledig militair adres)

wenst deel te nemen aan een Vormings- en Bezinningsbijeenkomst van het Humanistisch Thuisfront in het Coornherthuis te Driebergen in de maand

..... (maand van deelname).

Handtekening:

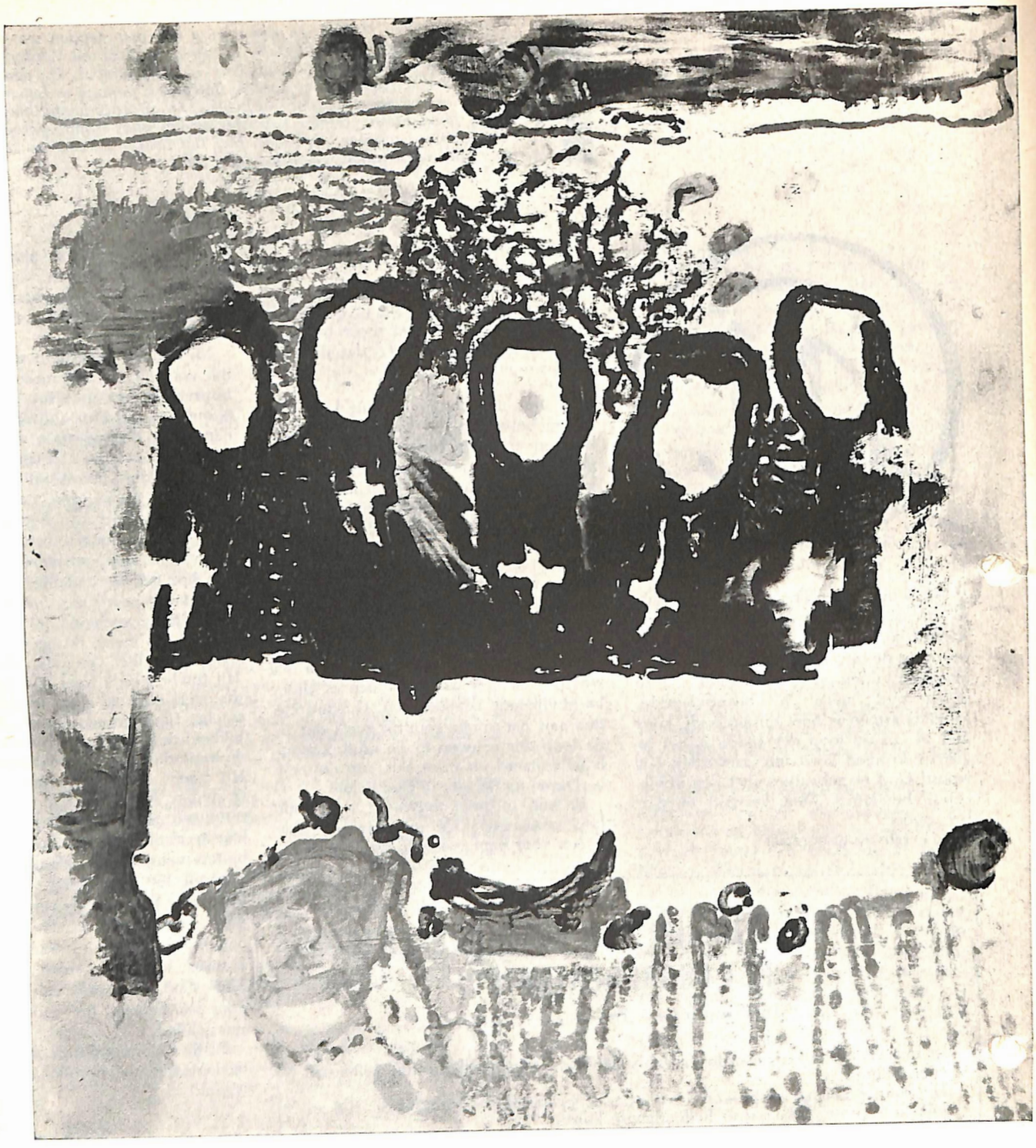

Vijf nonnen in het stadspark noemde Job Hansen dit werk (cliché Stedelijk Museum, Schiedam)

EXPOSITIE JOB HANSEN

In maart was in het Stedelijk Museum van Schiedam een overzichtstentoonstelling van het werk van de Groningse, in 1960 overleden schilder Job Hansen te bewonderen. In de kunstkritieken is dit voor kort onbekende werk uitbundige lof toegezwaaid. Het leuke was dat diezelfde kunstkritieken met Job Hansen geen weg wisten. Men noemde hem een zuiver en eerlijk kunstenaar en daarmee is inderdaad alles gezegd. Hansen is niet te klassificeren.

In 1927 begon hij, na een succesvolle architectenloopbaan, met schilderen. Hij liep niet met zijn werk te koop, hij was er zelfs verlegen mee. Hij liet het niet zien. Enkele vrienden uit De Ploeg, de Groningse impressionistische schildersvereniging, kenden zijn werk. Buiten Groningen niemand.

Jonkheer Sandberg heeft hem eigenlijk ontdekt en het is de grote verdienste van Johan Paalman (1 januari 1963 Pierre Janssen opgevolgd als directeur van het Schiedamse museum) dat hij de eerste overzichtstentoonstelling heeft georganiseerd van dit bekoorlijke werk. Gezien heeft dat het niet alleen waarde had, maar ook dat het bij een groot publiek zou aanslaan.

Populair gesproken moet de beschouwer vaststellen dat het werk van Hansen ergens zweeft tussen impressionisme (alhoewel het weinig te maken heeft met het Groningse impressionisme van de Ploeg) en abstract.

En toch, Hansen schilderde zijn eigen vormentaal, zijn eigen kleurentaal en had zijn eigen penseelvoering.

Dit is misschien belangrijk voor de kunsthistorici en de recensenten. Veel belangrijker lijkt mij dat Hansen iets nieuws brengt. Zijn onderwerpen zocht hij niet. Hij liep er tegen aan: watervlooienvangers in het stadspark, nonnen in het stadspark, vrouw speelt met hond in plantsoen.

Het werk van Hansen vormt geen protest, want hij had niets te protesteren. Ondanks het feit dat zijn zeer begaafde zoon sneuvelde in het voormalige Nederlands-Indië, dat hij zelf overleed aan kanker.

Elk schilderij van Hansen laat gewone dingen zien, die jij en ik ook zo verrassend nieuw zouden ervaren als Hansen dat deed. Als we maar keken zo als Hansen.

Wie koeien schildert zoals Hansen laat iets nieuws zien. Wie zoveel verhaal in een eenvoudig plantsoen ziet zoals Hansen laat iets nieuws zien. Uiteindelijk betekent dat dat Hansen laat zien dat de wereld goed is, iets waar veel jonge schilders nog niet in kunnen geloven.

In Groningen en Haarlem en misschien in Breda gaat deze tentoonstelling ook draaien.

IMPRESSIES

Verschillende schilderijen

zijn kalveren zijn gekke
drolle beesten
in een beetje groen
op triplex
aan de sloot

29: vijver bruin beschaduwd 1951

weer dat water
zo maar mysterie
in bruine vegen
het is onpeilbaar diep
waar woont dat waterbeest
dat kleine kinderen altijd toffies geeft?

77: uitjagers

en de uitjagers als lijdend voorwerp
zijn volwassen melk en vlees
hebben trieste grote hoofden
want een koe schonkt
voor en achter

EEN

44: vrouw speelt met hond

toen een vrouw met haar hond speelde
werd ze vrouwer
dan vrouw
zo jong zo
lenig dat ze de hond
niet beschaamde

68: stuurmanloze vier

En toen ineens
toen de zon niet
meer op het plankje scheen
zag ik ze goed
de roeiers
de vier zonder stuur
en weer was het het water
dat het belangrijkste was
ze roeiden maar
ze gingen weg uit het schilderij
waarheen?
vraag niet
zeg niet

63: herinnering aan de 28ste augustus 1955

28 augustus viert de stad haar feest
waar was ik
buiten
want ook buiten viert de stad haar feest
heb je het gezien

47: kruis van kanalen 1953

bij het kruis van kanalen
is een meisje verdronken
is het lang geleden?
het gras heeft er
geen weet van
en ook de bloemen niet
dat is niet erg
ze zijn er alleen voor zich zelf
en de mensen die nog leven
soms ook voor de doden
daarom zijn ze mooi
zonder meer

41: watervlooienvangers 1953

oei, wat buigt die ene man
zich diep
voor die ene watervloo

VAN

61: 3 koeien, witte dag 1955

dag koe
dag pens
dag leb
dag hoek
dag vierde en alle magen

90: kleine tuin 1959

hij heeft de kleine tuin verpest
zo maar
omdat hij er was
aan zijn grote lompe voeten
kleeft het bloed
van de bloemen.

50: twee jonge runderen, mei 1954

maar jonge runderen zijn meer koe
meer bezonnen
meer beest
zonder dartelpoten

CATALOGUS

79: tweetakst paard 1958

dank, lieve God, dat die dag
de zon weer scheen
's morgens kwam het paard voor
zijn klontje
even heb ik hem nerveuze huid
gestreeld
toen draafde het weer weg
blij met zijn zestien poten

MAART 1963

JAN G. VAN GELDEREN

De grote onbekende: Poolse films

'As en diamant'

VAN WAJDA

De Poolse filmindustrie is een van de oudste — en in het westen een van de minst gekende — van Europa, van de wereld. In 1909 begon Alexander Hertz met de continue produktie van speelfilms en maakte in tien jaar tijd meer dan twintig films. Andere filmproducenten en -regisseurs volgden.

Weinig namen uit die generatie werden buiten de landsgrenzen bekend: één van die weinigen was Appolonia Chapulec, die later in Hollywood als Pola Negri triomfen vierde. Puchalsky, Joseph Leytes, Alexander Ford — voor de Polen waren het bekende namen, maar wie in Nederland had ooit van hen gehoord? In 1939 stonden er nog 26 speelfilms op stapel. Negen daarvan werden nooit afgemaakt.

Na een periode van acht jaar inactiviteit was Alexander Ford weer een der eersten, die achter de camera stond. Er werd een filmschool geopend in Lodz, waar hij docent werd. Ford had al in 1932 kans gezien de Poolse film in de rest van Europa bekendheid te geven met zijn 'Legioen van de Straat'.

Weinig conformistisch

Na de oorlog — omstreeks 1955 — kwamen nieuwe namen met nieuwe films naar voren en langzaam maar zeker zagen we ook in Nederland een Poolse film. Ofschoon Polen een com-

◀ *Zbigniew Cybulsky als de jonge Maciek in 'As en Diamant'.*

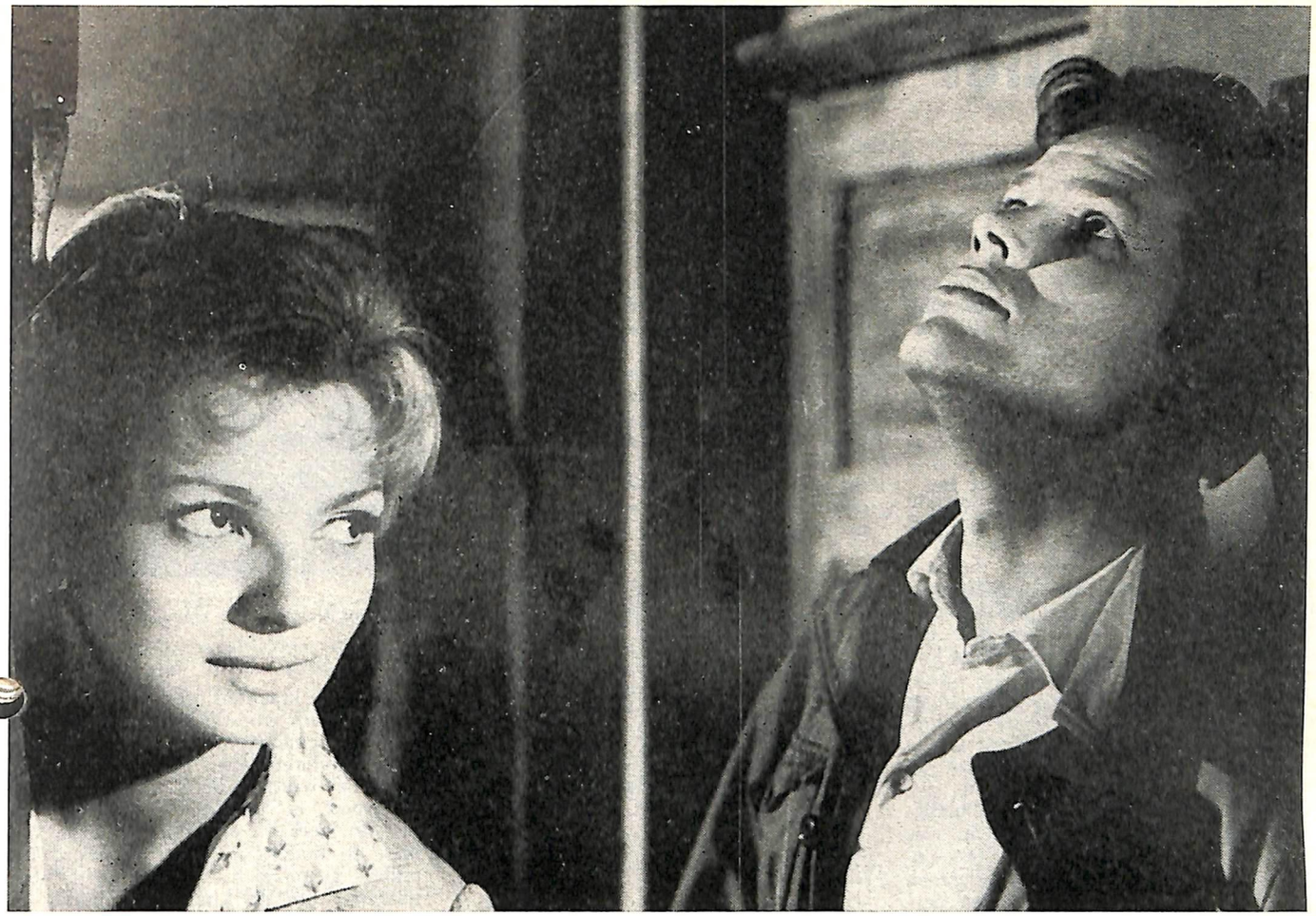

Christina en Maciek, de twee hoofdrolfiguren in 'As en Diamant'.

munistisch land was, waren de films verwonderlijk genoeg weinig conformistisch.

Andrezj Wajda bracht de eerste film in zijn trilogie, 'Generatie'. Jerzy Kawalerowicz presenteerde 'De Schaduw', Andrezj Munk kwam met 'De man op de rails'. De interesse was gewekt. Wajda's tweede film 'Kanal' over de illegaliteit in de riolen van Warschau sloeg in als een bom. Kawalerowicz maakte 'Cellulose', 'Onder de ster van Phrygië', 'Het einde van de echte oorlog', 'Nachttrein' en 'Moeder Joanna van de Engelen'. De jonge filmstudent Roman Polanski debuteerde met het kostelijke filmpje 'Twee mannen en een kast'. En Andrezj Wajda sloot zijn oorlogstrilogie af met 'As en Diamant'. (1958.)

Deze laatste film nu is onlangs in Nederland in première gegaan. Zijn eerste film handelde over de generatie van vlak voor de wereldoorlog, zijn tweede over het verzet tijdens de bezetting, zijn derde portretteert het zojuist bevrijde Polen, waarin de verzetsstrijders zich een plaats moeten veroveren. Niet allen zijn het met de nieuwe ontwikkelingen eens. Een aantal verdienstelijke verzetsstrijders groepeert zich in strijd tegen het opkomende communisme.

Twijfel

Eén van hen is de jonge Maciek (Zbigniew Cybulski). Hij voelt zich verbonden met zijn kameraden uit het verzet en doet in eerste instantie ijverig mee aan het complotteren — hetgeen tevens moorden inhoudt. Zijn confrontatie met Christina zet hem aan het twijfelen. Zijn opdracht is de secretaris van de CP in zijn district te doden. In de oorlog had doden zin, maar nu . . . ?

Omstandig schetst Wajda de situatie waarin dit geheel zich afspeelt: de contra-revolutionairen, de communisten, de bourgeoisie, het leger, dat in Polen altijd sterk is geweest (Pilsoedski!) en daartussen de enkeling, zich plotseling bewust van zijn individualiteit, in strijd met zijn oude verplichtingen en zijn nieuwe omgeving.

Nog eens Cybulsky

De film — die dus al vijf jaar oud is — is bijzonder knap gecomponeerd: regie, montage, de loop van het verhaal, het camerawerk — alles is in perfecte harmonie; een harmonie, die de strak gehouden spanning niet in de weg staat. Men kan Wajda's 'As en Diamant' zien als een spannend gangsterverhaal; men kan het ook zien als gecompliceerde en uiterst artistieke verfilming van een thema, dat van deze tijd is — ondanks het feit dat het in 1945 speelt en in 1958 is verfilmd.

De Polen zijn altijd in hun onderwerpen sterk gebonden geweest aan de oorlog en alles wat daarmee samenhangt: België mag de naam hebben, Polen is in de laatste decennia het slagveld van Europa geweest. Dat komt niet alleen tot uitdrukking in de speelfilms, ook b.v. in hun ander cinematografisch werk; Stefa Janiks tekenfilmpje 'Attention' is daarvan een duidelijk bewijs.

Niet alleen de films, ook de reclame ervoor staat in Polen op een hoog niveau. Poolse filmaffiches, een unicum in de vercommercialiseerde wereld der filmreclame, hebben ook in Nederland al de nodige aandacht gehad. Jammer genoeg heeft dat de interesse in de Poolse film nog niet in voldoende mate gestimuleerd.

HENK J. MEIER

Israël: met de rug tegen

Beeld uit Israël: jonge vrouw in militair uniform.

De Joodse staat Israël werd op 14 mei 1948 uitgeroepen. Op dezelfde dag vielen de eerste bommen van de Arabische Liga. Dat betekende dat zeven landen de oorlog verklaarden aan de slechts 600.000 joden, die toen in Israël woonden. De Arabische soldaten werden buiten de door de Verenigde Naties aangegeven grenzen gezet.

In die dagen riepen de omliggende staten de Arabische bevolking van het voormalige Palestina op uit het land te vluchten. De Israëli's vroegen de Arabieren te blijven, maar velen (tussen de 600.000 en 800.000), van wie de meesten een primitief leven leidden, namen de benen. De helft trok naar Jordanië en werd daar als nieuwe vaderlanders opgenomen. Maar in de andere Arabische landen werden ze niet zo loyaal ontvangen als men verwachten zou.
In de Gazastreek, in Egypte dicht bij de grens met Israël, leven nu nog 200.000 vluchtelingen onder de ellendigste omstandigheden. Nasser wil, dat deze mensen naar hun 'vroegere woonplaatsen' terugkeren. Een onderzoek heeft uitgewezen, dat slechts tien percent van deze mensen terug wil.
Israël wil voor geen prijs deze Arabieren opnemen. Men meent in Israël, dat, wanneer het tot een uitbarsting met de buurlieden komt, de Arabische bevolking in Israël zich tegen de joodse staat zal keren.
Nog altijd houdt Nasser redevoeringen, waarin hij zijn volk belooft om de 'arme broeders', de Arabieren in Israël, te verlossen van het 'joodse juk'. Hij zegt lange-afstandsraketten (gemaakt door uitgeweken nazi's) te zullen gebruiken om Israël te vernietigen.
De 'arme broeders' hebben nu een veel beter materieel bestaan dan voor de oprichting van de staat Israël. Dat geven ze zelf toe, maar Nasser is en blijft hun grote man.

Oersterk leger

Israël is een lang smal land. De smalste plaats is vijftien kilometer breed, stategisch dus ongunstig. Libanon, Syrie, Jordanië en Egypte, vier vijanden, zijn de buren. Daarom is het kleine leger van Israël oersterk, want men staat met de rug tegen de muur. Elke soldaat is zich bewust, dat het een kwestie is van te zijn of niet te zijn.
Simpele zielen — Rob van Kamp gaf zich in het februari-nummer van Ego als zo'n simpele ziel bloot — die 'zakelijk zonder emoties aan de vrede meewerken' zal men er niet gauw ontmoeten. Als men er van het 'heerlijke leven' wil blijven genieten en wil blijven dromen van 'de zon, de vlinders en de bloeiende hei,' moet men dit kunnen verdedigen. Indien men in een oorlog niet weet aan welke kant men eigenlijk staat — en waarom men daar staat — dan doet men niet veel met zijn 'zakelijkheid'.

Men is in Israël idealistisch. Men zal zich niet drukken in dienst. Toch zijn het geen militairen, zoals we die bij voorbeeld in Duitsland kennen. Men zal er de bij ons zo befaamde opmerking: 'Ga in de houding staan als ik tegen je spreek' niet horen. De 'meerderen' laten zich door hun 'minderen' bij de voornaam aanspreken. Men draagt in de open voertuigen burgermutsen. De militaire pet heeft men op straat bijna nooit op.

Toen we dicht bij de grens werden aangehouden door een Israëlische soldaat, vroegen we, omdat de man ons niet door mocht laten, de commandant te spreken. Even later kwam een sergeant op zijn burgerpantoffeltjes aanlopen. Zijn overhemd had hij los over zijn broek hangen, hij had zijn hand in de broekzak. Bij ons zal men niet gauw van een soldaat horen, dat zijn commandant zijn vriend is.

Israël herdenkt 14 mei, dat het vijftien jaar geleden tot onafhankelijke staat werd uitgeroepen. Onze medewerker en fotograaf Tom Weerheijm maakte onlangs een reis langs de kusten van de Middellandse Zee en bezocht toen ook Israël. De komende viering van de Onafhankelijkheidsdag is voor ons een aanleiding een impressie van Tom Weerheijm over Israël te publiceren.

Ondanks alle spanning is Israël een vrolijk land. Men heeft er enorm veel eigen muziek. Ik kreeg een lift van een jongen en twee meisjes. Ze zongen onderweg vrolijke Hebreeuwse liedjes. Plotseling vroegen ze mij om een 'echt' Hollands liedje voor hen te willen zingen. Ik moest lang nadenken, want echte Hollandse liedjes zijn in de trant van: 'Moeder pas op je dochter' en 'O, was ik maar bij moeder thuis gebleven' en Amerikaanse hits. De Israëlische muziek kan men veel in de bussen horen via de radio.

In de kibboets zingt en danst men graag, minstens ééns per week. De kibboets is één van de interessantste zaken in Israël. Er zijn er ongeveer 250, waarin ongeveer 10.000 'kibboetsniks' wonen. In één ervan, Lahav, ben ik een tijdje geweest. Het is een jonge kibboets, tien jaar oud en heeft negentig leden. Ze wonen nu in gezellige huisjes, die tussen mooie tuinen en plantsoenen staan. De groene akkers steken af tegen het bruine dorre woestijnlandschap. In tien jaar tijd hebben ze al hun krachten gegeven om ee onvruchtbare woestijn tot een vruchtbaar landschap te maken.

De kinderen leven apart van de ouders. Ze worden door kleuterleidsters opgevoed in prachtige kleuterhuizen. Na het werk en op hun vrije dag, komen de ouders naar de kinderen. De ouders geven zich in deze uurtjes dan helemaal om de kinderen gelukkig te maken. Ook al zijn ze na het werk moe en willen ze liever rusten, ze spelen met de kinderen. Tegen etenstijd gaan de kinderen weer terug naar hun huizen.

'Liefdeloos', dacht ik in het begin, maar toen ik daar met een jonge moeder over sprak, vertelde ze, dat de kinderen uit eigen beweging weer naar de huizen teruggaan. Ze tonen geen spoor van verdriet. De onafhankelijkheid van de kinderen vond de moeder vroeger wel jammer, maar 'het is het beste voor de kinderen.'

Men heeft vastgesteld, dat kinderen in een kibboets, gedurende de korte tijd dat ze bij de ouders zijn, meer lie de ontvangen dan kinderen die bij d ouders worden opgevoed. De ouders weten dat alles wordt gedaan om hun kinderen een zo goed mogelijke jeugd te geven. De hele dag speelt een kleuterleidster met een groepje van zes kleuters en om beurten slapen de kibboetsleden bij de kinderen om op hen te passen. Op het kleine schooltje krijgen de kinderen een opleiding tot hun achttiende jaar. Nergens ter wereld wordt zoveel aan de opvoeding uitgegeven als in een kibboets.

Alle bezit is van de gemeenschap, de kibboets. Ieder heeft medezeggenschap. Men ontvangt voor het werk geen salaris. Men krijgt alles wat men nodig heeft: sigaretten, postpapier, geld om de familie te bezoeken of om met vakantie te gaan etc. Men kookt en eet gezamenlijk. Men kan zoveel eten als men wil (ondanks de massabereiding, is het eten prima . . .).

Na het werk is dus ook de vrouw vrij. Men werkt normaal acht uur en indien mogelijk heeft men een dag per

de muur

week vrij. 's Zomers werkt men vrijwillig over. Niemand zal een ander berispen, dat hij of zij niet hard genoeg werkt. Er gaat geen sirene wanneer het werk begint. Niemand geeft een ander een teken, dat het werk beeindigd mag worden. Eén keer per week is er een filmavond (alleen goede films), vrijdagavond is de dansavond. Men danst en zingt de sierlijke hora.

Het zou een zorgeloos leven zijn, als niet iedereen een geweer in zijn kast had staan; de heuvels waarop men kijkt zijn die van Jordanië. Men kan de witte keien die de grens aangeven, vanuit de kibboets zien. 's Nachts worden wachtposten uitgezet en lampen ontstoken, die op de prikkeldraad-afrastering gericht zijn.

Men werkt met moderne landbouwmachines. De boeren aan de 'overkant' in Jordanië bewerken het land nog precies als hun voorouders eeuwen geleden. Soms maken ze een praatje met de kibboetsniks aan de grens. De kibboetsnik belooft hem de moderne landbouwmethoden te zullen leren, wanneer de toestand beter is. Wanneer de Jordaanse boer nu zijn beschermers, de Jordaanse grenswachten, ziet aankomen, holt hij snel weg . . .

Bedoeïenen

Niet ver van de kibboets ligt een bedoeïenen-tentenkamp. De bedoeïenen zijn halfnomaden, die van een beetje veeteelt leven. Elke dag komen enkele mannen op ezels naar de kibboets om graan en water te halen. De mannen hebben witte 'pyjama'-broeken. Tussen hun ceintuurs kromme lange messen, waartegen je 'U' zegt. De vrouwen hebben lange verschoten gewaden. Wanneer je dichtbij komt bedekken ze hun gezicht.

Ik ben een keer naar het dorp geweest: 'vier mijlen recht door, dan een mijl naar rechts.' Toen ik er kwam schoten de vrouwen naar hun tenten en lieten zich verder niet meer zien. Voor een tent stond een breed grijnzende Arabier, die mij uitnodigde in de tent te komen. Binnen zaten zes Arabieren om een smeulend vuurtje, waarin antieke thee- en koffiepotten warm werden gehouden.

Nadat ik mij tussen een paar Arabieren op de grond had neergezet, kreeg ik sterke koffie in poppekopjes en later heerlijke thee. Twee jonge bedoeienen spreken Engels. Ze zagen er westers uit met hun smalle pijpen broek en moderne trui, waartegen hun tulband wat mal afstak. De kibboets leert het dorp de moderne landbouwmethoden en heeft ervoor gezorgd, dat de twee jongens naar een landbouwschool konden.

Tussen de ezeltjes en kamelen staat nu een tractor, die in deze omgeving zich nog niets op zijn gemak zal voelen. Het dorp heeft nu ook een schooltje, waarop een jonge Israëlische leraar les geeft. Het levert nog weleens moeilijkheden op, want waarom zou je meisjes naar school sturen? Normaal werken meisjes immers vanaf hun vijfde jaar . . .

De meisjes en vrouwen hoeden de dieren terwijl de mannen gezellig in de tent zitten koffie te drinken. De vrouwen mogen er niet komen, ze slapen apart in tenten met de dieren.

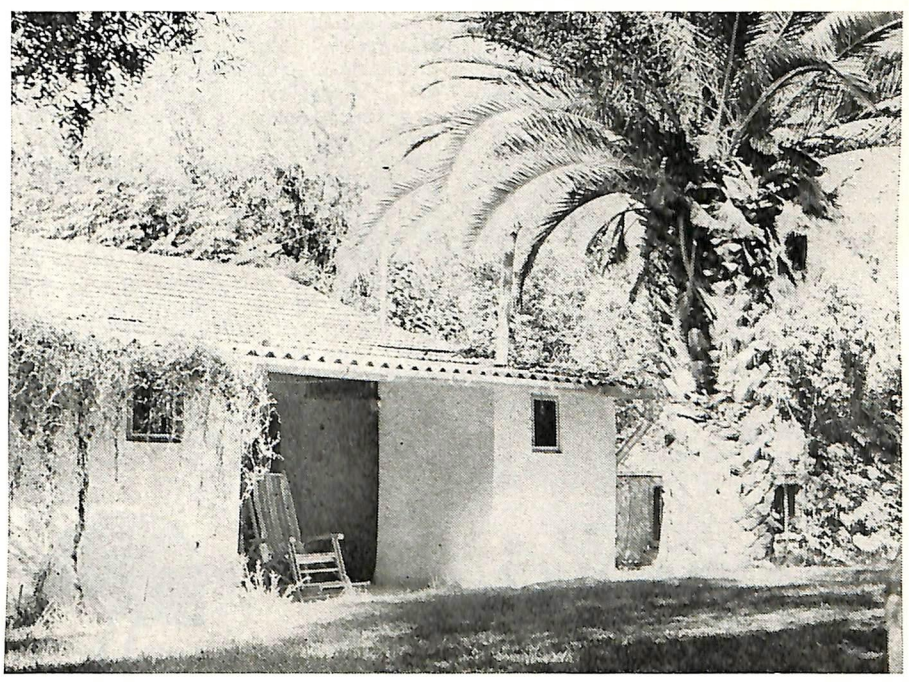

Een huis in een kibboets.

De mannen waren goed op de hoogte van de politieke gebeurtenissen, want hun enige huisraad was een grote moderne radio op batterijen. De kippen liepen erover. De mannen vertelden dat nog niet lang geleden Jordaanse soldaten dertig van hun schapen hadden gestolen. Later werden die op aandringen van de Israëlische regering teruggezonden . . . De Israëli's zijn hun vrienden, gaven ze volmondig toe. 'En hoe denken jullie over Nasser,' vroeg ik. Nadat de jongens mijn vraag in het Arabisch hadden vertaald, lachten de mannen met hun verweerde koppen. Toen ik nog eens aandrong zeiden ze voorzichtig, dat Nasser onder de bedoeïenen populair is. 'Hij is heel goed voor zijn land.'

Ik mocht foto's van de mannen in de tent maken, maar het fotograferen van de vrouwen werd mij verboden. De mannen hebben een persoonsbewijs met een foto, zodat men kan zien dat ze in Israël thuishoren. De bedoeïenenvrouwen hebben een bewijs zonder een foto. Hun geloof verbiedt een foto.

Die bedoeïenenvrouwen komen wekelijks naar de markt in Beersheba en verkopen er magere kippetjes. De dieren leggen ze met de poten aan elkaar gebonden neer. Ze gaan er zelf gehurkt achter zitten. Wanneer men hen probeert te fotograferen, gaan ze vreselijk in het Arabisch tegen je te keer en bedekken hun gezicht.

De mannen kopen en verkopen de ezels en kamelen en spoeden zich daarna naar hun Turkse koffiecafeetjes. Ze hebben elkaar altijd een heleboel te vertellen. Waarover? Misschien over hun vrouwen; ze kunnen wanneer ze daar het geld voor hebben, over meer dan één vrouw beschikken.

Je moet er wel wat geld voor overhebben, want de prijs die men aan de vader voor zijn dochter moet betalen, is zo'n slordige vierduizend gulden. Officieel is het verboden om er meer dan één vrouw op na te houden, maar verbied dat maar eens deze mensen, die al eeuwen zo leven.

Men wil nu proberen deze mensen, indien ze dat zelf willen, onder te brengen in moderne nieuwe flats. Meer dan twintig stammen hebben reeds te kennen gegeven dit te willen. Nog even en, evenals de indianen, zullen de bedoeienen nog slechts te bezichtigen zijn voor de toeristen. (Net als bij ons op Marken en Volendam) Ergens toch wel jammer . . .

TOM WEERHEIJM

deling in Knoxville

All animals are equal, but some animals are more equal than others.
George Orwell

nou echt op staat, uw hals en te krijgen, ga er dan toe.' Voor mij stond een e agent. Het was op de hoek raat in Knoxville, een stad ls Eindhoven en gelegen in in het zuiden van de Vere- n.

em zojuist gevraagd waar de ag en met de koppigheid van e meent als buitenstaander r te zijn, al zijn vermanin- eerd. Want waarom zouden mij wat willen doen. Ik als beschaafde Europeaan was aal op hun hand.
n ik die waarschuwende uit- t geheel vergeten, toen ik wandelend de brug overliep ze kant de grens van de ne- paalde. Het was tien uur des zo op het oog bood deze wijk anblik als alle wijken in alle Amerika.
ge dat opviel was dat alle egers waren. Sommigen keken nieuwsgierig aan, de meesten woon door. Toch betrapte ik en toe op, dat ik heimelijk erom keek. Ten slotte had de duidelijk gemaakt hem er niet ntwoordelijk te stellen als mij verkomen. En al zag ik er dan huldig uit, en al zal die agent ld overdreven hebben, je kon t weten of niet een of andere mij wraak ging nemen voor oriteitsgevoel van de blanken, dag in dag uit van te lijden

de ochtend nog was het me op- hoe een neger de grote Grey- e op het busstation stond te binnenstapte. De bus was al en achteraan was geen enke- meer vrij. Hoewel er vóór in g wel enige lege plaatsen wa- de man door naar achteren en r staan. Pas toen de chauffeur sloot en de bus zich in bewe- e, liep hij naar voren en ging

s eigenlijk heel normaal dat de tie-agenten die ik even later , negers waren. Toen ik hen , keken ze me aan, niet lang. aten verder merkte ik dat ze gd waren. Misschien verbeeld- me, maar de bescherming die id mij waardig achtte, gaf me gevoel.
fé dat ik binnenstapte, bestond rote ruimte met een vijftal bil- an die apparaten waarbij het is de ballen van je tegenstan- en gat te drijven. Ik bestelde en begon een praatje met de , een man van een jaar of

s hem op de agenten die voor waren blijven staan. Jack, zo heette de barkeeper, vertelde me echter dat ze achter me aangelopen waren, niet om mij te beschermen, maar om te voorkomen dat ik herrie ging maken. De enige blanken die hier wel eens 's avonds kwamen, waren namelijk jongens van een jaar of twintig, die met vuisten en messen de superioriteit van het blanke ras meenden te moeten aantonen.

Ik bracht het gesprek op Little Rock en andere plaatsen waar de inschrijving van de eerste negerstudent aan een school of universiteit zoveel moeilijkheden veroorzaakt had, en vroeg Jack waarom de federale regering in Washington de rassendiscriminatie in het zuiden niet nog harder de kop in drukte. Het was me in het noorden gebleken dat de meerderheid van de Verenigde Staten er evenzeer tegen is als wij in Europa. En staat er niet in de onafhankelijkheidsverklaring te lezen dat alle mensen in gelijkheid zijn geboren.

Jack vertelde me evenwel dat onderwijs een zaak van de staten zelf was. Ten slotte zijn de USA nog steeds vijftig staten met vijftig regeringen, die alleen voor hun onderlinge en gezamenlijke belangen een president en een regering van de desbetreffende staat. Hoewel de laatste jaren de macht van de federale regering wel toeneemt, zien de zuidelijke blanken elke keer dat Washington de inschrijving van een neger doordrijft, dat toch als een verkrachting van de grondwettelijke zelfstandigheid van de staten. En hoe vindingrijk ze zijn om dit te saboteren, blijkt in Virgina. Toen daar namelijk op de openbare scholen negers toegelaten moesten worden, zijn in één van de provincies al deze scholen, gesloten. De blanken konden toen terecht op particuliere scholen, waar de federale regering geen vat op heeft, de negers niet.

Als je door het zuiden van de Verenigde Staten reist, zie je in alles rassentegenstellingen. Misschien overdrijf je ook wel, omdat je ze er nu eenmaal verwacht. Een feit is dat de blanken van het zuiden een minderheid in de Verenigde Staten vormen en dat de strijd die met de steun van de regering en het hooggerechtshof in Washington, gevoerd wordt voor de gelijkstelling van de neger, óók in de praktijk van het dagelijks leven, de goede kant opgaat.

Op het ogenblik wordt echter een neger in het zuiden nog vaak beoordeeld naar zijn huidskleur en niet naar zijn persoonlijke prestaties, zoals me een paar dagen later bleek in de grote sigarettenfabrieken van Winston-Salem, waar het onmogelijk is dat een neger chef is in een afdeling waar ook blanken werken. Niet omdat hij het niet zou kunnen, maar omdat hij een neger is. . .

ROB VAN KAMP

Met de dynamische groei van de Bruynzeel Fabrieken en hun nieuwe bedrijfstakken, in binnen- en buitenland, verwijdt zich de kring van jonge medewerkers. Daarbinnen komt steeds meer ruimte voor jonge mensen in hoofd- en handwerk. In schier alle vakrichtingen is bij Bruynzeel plaats om zich te ontplooien en vooruit te komen. De groei van het bedrijf garandeert een goede toekomst.

Voor een persoonlijk onderhoud kunt u schrijven aan Bruynzeel Fabrieken Zaandam Afd. Personeelszaken.